

Obsah

Předmluva	11
1. Pojetí pedagogické psychologie a vývoj oboru (<i>Richard Jedlička</i>)	15
1.1 Vymezení předmětu pedagogické psychologie a proměny obsahu	16
2. Pedagogická psychologie v mezioborových vztazích (<i>Richard Jedlička</i>) ...	41
2.1 Vztah k psychologii, pedagogice a dalším vědám	42
3. Sociálněpsychologické poznání v pedagogickém prostoru (<i>Jaroslav Koťa</i>)	55
3.1 Sociálněpsychologický náhled na vzdělávání a školský provoz	56
<i>Škola jako specifická sociální instituce</i>	58
3.2 Socializace a její různá pojetí	65
<i>Činitele socializace</i>	72
<i>Psychodynamická teorie socializace</i>	73
<i>Socializace v konceptu interakcionistické psychologie</i>	77
<i>Sociologizující a kritické pedagogické teorie socializace</i>	83
<i>Od pedagogiky osvobození k antipedagogickému hnutí</i>	87
3.3 Sociální a interpersonální percepce	93
<i>Utváření dojmů o druhých lidech</i>	96
<i>Potřeba předvídat a pochopit druhé</i>	97
<i>Konstrukce představ o druhém u George Kellyho</i>	99
<i>Teorie vývoje konceptuálního systému O. J. Harveyho</i>	101
<i>Obecné principy interpersonální percepce</i>	102
<i>Kauzální atribuce</i>	104
<i>Zkreslující mechanismy ve vnímání druhých osob</i>	106
<i>Stereotypy</i>	107
3.4 Postoje, jejich utváření a funkce	108
<i>Definice postojů</i>	109
<i>Postoj a jeho odlišnost od příbuzných termínů</i>	110
<i>Analýza postojů</i>	110
<i>Funkce postojů</i>	111
<i>Utváření postojů</i>	113

Změny postojů	113
Praktický příklad změn postojů	116
Osobnost a měnitelnost postojů	117
Změny postojů v závislosti na členství ve skupině	118
Teorie kognitivní disonance a změny postojů	119
Změny postojů pod vlivem nových informací a přesvědčování	121
3.5 Komunikace v pedagogickém procesu	123
Komunikace a problém porozumění	124
Symetrie, asymetrie a metakomplementarita v mezilidské komunikaci	125
Neverbální komunikace	126
Nepřiměřené formy mezilidské komunikace	131
Komunikace školy s veřejností	133
3.6 Konfliktní situace a možná řešení	134
Typologie konfliktů	135
Reakce na konfliktní situace	137
Důsledky odkládání, váhavého a špatného řešení konfliktů	140
Než se pustíte do řešení konfliktních situací	141
Co pomáhá, aby konflikty byly smysluplně zvládnuty	141
3.7 Agrese, agresivita a hostilita	142
Problémy s teoriemi agrese	148
Agresivita ve školním prostředí	152
3.8 Prosociální chování a nezištná pomoc	155
3.9 Svět lidského společenství a spiritualita	160
4. Psychologické otázky učení (Richard Jedlička)	167
4.1 Vymezení procesu učení	167
4.2 Přehled učebních procesů	170
Imprinting – učení se na základě vtiskování	171
Habituační – učení přivykáním	174
Asociační učení – klasické podmiňování a operantní podmiňování	175
Imitace – nápodoba, observační učení	180
Heuristické učení – učení se řešením problémů, vhladem	182
Řízené učení	184
5. Psychologické otázky školního vyučování (Richard Jedlička, Jan Slavík)	187
5.1 Vymezení pojmu „vyučování“ a jeho cílů (Richard Jedlička)	188
5.2 Komponenty vyučovacího procesu (Richard Jedlička)	194

5.3	Obsah vzdělávání, výběr a uspořádání učiva (<i>Jan Slavík</i>)	195
	<i>Obsah ve světě a znalost obsahu v lidské mysli: od neznalosti k porozumění</i>	
	<i>a dorozumění</i>	196
	<i>Hodnota vzdělávacího obsahu aneb „Co stojí za učení“</i>	197
	<i>Obsah jako „totéž v jiném“ a obsah z perspektivy první osoby</i>	199
	<i>Zvládání obsahu jakožto úloha, její vztah k cíli učení a učení k porozumění</i>	201
	<i>Intencionalita a podmínky satisfakce: obecné předpoklady pro zvládání obsahu</i>	203
	<i>Od podnětu k výrazu a zase zpátky: sdílení obsahu a kultura s jejími obory</i>	
	<i>jako jeho podmínka</i>	205
	<i>Obor a vzdělávací obor – specializovaná součást kultury a kontext pro hluboké</i>	
	<i>porozumění obsahu</i>	206
	<i>Operační izomorfismus – jednota v rozmanitosti aneb Tentýž obsah na tři</i>	
	<i>různé způsoby</i>	210
	<i>Operační izomorfismus v akci: konceptová integrace</i>	213
	<i>Úloha představ při konceptové integraci</i>	215
	<i>Konceptová integrace v učebních úlohách</i>	217
	<i>Mentalizace – dispoziční podmínka pro porozumění obsahu a dorozumění se</i>	
	<i>o něm</i>	218
	<i>Mentální prostor – instrumentální podmínka pro porozumění obsahu</i>	
	<i>a dorozumění se o něm</i>	220
	<i>Společenství myslí – intersubjektivní podmínka i výsledek učebních úloh</i>	221
	<i>Mentální schéma – subjektivní podmínka i výsledek učebních úloh</i>	224
	<i>Sdílení mentálních schémat: pohyb mezi prekoncepty a konceptem</i>	226
	<i>Od schopnosti porozumět obsahu přes strukturaci obsahu v učebních úlohách</i>	
	<i>ke kurikulu a kurikulárním dokumentům</i>	228
	<i>Instrumentální izomorfismus: podmínka pro tvorbu učebních úloh jako</i>	
	<i>základních jednotek kurikula</i>	229
	<i>„Vzdělávací most“ – poznávací pohyb na spojnici mezi instrumentální</i>	
	<i>a žákovskou zkušeností</i>	233
	<i>Na spojnici mezi praxí a znalostí obsahu: vztahy mezi extenzemi a intenzemi</i>	
	<i>a jejich funkce v učebních úlohách</i>	235
	<i>Realizace kurikula prostřednictvím učebního prostředí a tři základní okruhy</i>	
	<i>pro hodnocení kvality výuky</i>	239
	<i>O hodnocení didaktické kvality učebního prostředí aneb Učitel jako tvůrce</i>	
	<i>či spolutvůrce výuky a jako její výzkumník</i>	241
	<i>Model hloubkové struktury výuky a jeho využití při didaktické analýze kvality</i>	
	<i>učebního prostředí</i>	245
5.4	Psychosociální klima ve vyučování (<i>Richard Jedlička</i>)	252

5.5	Hodnocení a klasifikace ve vyučování (<i>Jan Slavík</i>)	260
	<i>Hodnocení žáků</i>	260
	<i>Hodnocení jako informace a jako podmínka kvality výuky</i>	261
	<i>Hodnocení žáků ovlivňuje kvalitu výuky</i>	262
	<i>Odcizené hodnocení</i>	263
	<i>Autonomní hodnocení – žákovo vlastní hodnocení jako vzdělávací cíl</i>	264
	<i>Heteronomní hodnocení na pomoc žákovské autonomii: formativní hodnocení</i>	269
	<i>Pravidlo SIR a obecné cíle hodnocení žáků</i>	270
	<i>Generální nároky na hodnocení žáků</i>	272
	<i>Sumativní hodnocení – problémy i výhody kvantifikace při hodnocení žáků</i>	273
	<i>Formativní hodnocení jako cesta k žákovské hodnotící autonomii</i>	276
	<i>Formativní hodnocení jako průvodce žákova řešení učebních úloh</i>	278
	<i>Hodnotící kritérium jako opěrný prvek formativního hodnocení</i>	281
	<i>Kritérium vymezuje podproblémy</i>	281
	<i>Kvalita činnosti a užívání kritérií hodnocení – vstřícné a zprostředkující pojetí</i>	283
	<i>Obecná a konkrétnější kritéria</i>	288
	<i>Od kritérií nazpět k formativnímu hodnocení</i>	289
5.6	Předpoklady žákova učení a školní úspěšnosti (<i>Richard Jedlička</i>)	290
5.7	Osobnost učitele a význam autority (<i>Richard Jedlička</i>)	297
5.8	Plánování a vyhodnocování vlastní pedagogické činnosti (<i>Richard Jedlička</i>)	301
6.	Psychologické otázky výchovného působení (<i>Richard Jedlička</i>)	307
6.1	Vymezení pojmu výchova	308
6.2	Rodina, její vliv na sebepojetí a socializaci	311
	<i>Rodina jako základní vztahový systém</i>	311
	<i>Vztahy s mateřskou osobou a časná péče o dítě</i>	315
	<i>Počátky separace od mateřské osoby a emancipace</i>	319
	<i>Pozice dítěte v rodině a osvojovaný životní styl</i>	323
6.3	Pedagogicko-psychologické aspekty výchovného stylu	327
	<i>Výchova ochranná a rozmazlující</i>	328
	<i>Výchova autoritářská, direktivní</i>	333
	<i>Výchova libertinská, extrémně volná</i>	338
	<i>Výchova demokratická, směřující k sebevýchově</i>	341
6.4	Vadné socializační působení a vznik syndromu CAN	344
7.	Pedagogicko-psychologická diagnostika (<i>Richard Jedlička</i>)	349
7.1	Diagnostické disciplíny, jejich obsahy a cíle	350

7.2	Evaluační metody a její typy	351
	<i>Význam evaluace ve školství</i>	352
7.3	Vymezení pedagogicko-psychologické diagnostiky	353
7.4	Diagnostika orientovaná na dítě či dospívajícího	354
7.5	Diagnostika orientovaná na pedagogického pracovníka	356
7.6	Diagnostika orientovaná na podmínky výchovně-vzdělávací činnosti	356
8.	Výchovné poradenství a jeho organizace (Richard Jedlička)	359
8.1	Vývoj výchovného poradenství a organizace poradenských služeb	360
8.2	Školská poradenská a preventivně výchovná zařízení	363
	<i>Pedagogicko-psychologické poradny</i>	363
	<i>Speciálně pedagogická centra</i>	365
	<i>Střediska výchovné péče</i>	366
8.3	Poradenské služby ve školách	369
9.	Výzkumné metody a diagnostické postupy (Richard Jedlička)	373
9.1	Pedagogicko-psychologický výzkum a diagnostika, jejich formy, metody a cíle	374
	<i>Výzkum</i>	375
9.2	Metody a postupy užívané v pedagogické psychologii i v pedagogice	378
	<i>Pozorování</i>	378
	<i>Posuzovací stupnice</i>	382
	<i>Rozhovor</i>	384
	<i>Žákovská anamnéza</i>	387
	<i>Dotazník</i>	390
	<i>Ověřování výsledků učení ústním zkoušením</i>	392
	<i>Didaktické testy</i>	394
	<i>Rozbor žakovské písemné práce</i>	396
	<i>Analýza produktů žakovské činnosti</i>	397
	<i>Analýza pedagogické dokumentace</i>	399
	<i>Orientační sociometrická šetření</i>	401
	<i>Pedagogický experiment</i>	403
	<i>Pedagogický akční výzkum</i>	405
9.3	Specializované metody a postupy užívané v pedagogické psychologii	406
	<i>Diagnostické interview</i>	406
	<i>Psychologické testy</i>	409
	<i>Projektivní psychologické techniky</i>	410
	<i>Analýza herní činnosti</i>	410

<i>Projektivní techniky založené na principu hry</i>	415
<i>Výtvarné diagnostické techniky</i>	418
<i>Rozbor produktů arteterapie, ergoterapie, biblioterapie</i>	421
<i>Rozbor psychodramatu, loutkodramatu</i>	422
<i>Analýza průběhu psychoterapeutické skupiny a balintovské skupiny</i>	424
<i>Laboratorní pedagogicko-psychologický experiment</i>	427
<i>Terénní pedagogicko-psychologický experiment</i>	429
<i>Případové studie</i>	431
<i>Longitudinální studie</i>	433
Bibliografické poznámky	437
Summary	481
O autorech	483
Seznam pramenů a literatury	487
Jmenný rejstřík	515
Věcný rejstřík	519